

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

חג הסוכות

גליון 33

השיעורים נתנדבו

לזכותם של יואל בן צפורה וזוגתו רויזא בת חוה
יה"ר שזכות רבינו ותורתו יעמוד להם לאורך ימים טובים בבריאות
הגוף והנפש, מתוך שפע רב, הרחבת הדעת, ונחת דקדושה מיוצ"ח

הודעה מהמכון

שמחים אנו להודיע כי כמעשינו בשיחות לספרי שמות ויקרא במדבר ודברים,
כן נמשיך בע"ה להוציא לאור –מחדש– מדי שבוע שיחה מספר בראשית על
סדר פרשיות השבוע.

הדברים נכתבים לאחר עבודות כתיבה והעתקה, הגהה ועריכה האורכות
שעות רבות. ואף כי אנו מקפידים לשמור בדקדוק על תוכן הדברים ורוחם כפי
שנאמרו, עם זאת פנים חדשות באו לכאן.

כל הרוצה להיות שותף למפעל הגדול הזה – לדוכב שפתי רבינו ולזכות את
הרבים, אשר לזכות גדולה תיחשב לו – נא ליצור קשר עמנו כדוא"ל.

בברכת א גוט קויטל, גוט יו"ט.

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע

נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

רמזי דיני אתרוג

ודרכי החינוך בישיבת אור ישראל^ו

ערב סוכות תשס"א פה מילואקי יצ"ו

החיים והשלום וכל טוב סלה, להאי גברא רבה ויקרא, דמוקיר רבנן, ורחים רבנן, ודחיל רבנן, ואיהו גופי' צורבא מרבנן, ונתקיים בו הבטחת חז"ל (שבת כג:): דהו"ל בנין רבנן, חתנין רבנן, ומשמעין מלי' כצורבא מרבנן, ה"ה איש האשכולת הרבני החסיד הנגיד המפואר הרב ר' משה ערענפעלד שליט"א.

אקדים בברכה, ברכת גמר חתימה טובה ופתקא טבא, ויה"ר שימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה, ותזכו ביחד עם הרבנית שתחי' לחיים טובים ארוכים, ולרוות רב נחת מכל יוצ"ח שיחיו [מכל אחד בפרטיות]. מתוך הרחבת הדעת ובריאות הגוף אביה"ר.

האמת אגיד שזה כבר כמה חדשים שאין לי ישוב הדעת כראוי, ואולי עוד יותר, שהנני נבוך מאוד, והסיבה לזה היא שיש לי מלחמה גדולה בעצמי. מצד אחד אני מרגיש חוב קדוש להביע לכם רגשי לבבי, להודיע לכם שאני יודע ומכיר כל הטובות אשר אתם עושים עמדי בכלל ובפרט, אך דא עקא שאני ג"כ יודע היטב התנגדותכם לקבל שום מתנה ממני או מן הישיבה. [ויש לי קצת מדרגה של דחיל מרבנן ואני מפחד מלשנות וד"ל], זוהי הנבוכות שלי, ואני בבחינת אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי, והיות שאין שמחה כהתרת הספקות, וידיעת ההפכים הוא אחד, ממילא מובן שאין מתנגד לשמחה יותר מלב מלא ספקות.

אך ב"ה ספקי נפשט לי, שבאמת היה לי חשק רב לקיים המצוה של תשבו כעין תדורו במילואה, כוונתי בזה לקיים הך מצוה עם הסוכה ב-25 ראדני סט. שכל השנה הוא משמש כהאפיס של הישיבה, ובלינו שם הרבה שעות יחד בצרכי ציבור באמונה, ביום ובכל שעות הלילה, [וזהו מסי"נ עבורכם שהרי ידוע שכ"ת הוא איש יומם הנקרא 'דעי מען' בלע"ז], ועו היה רצוני לישיב שם בה'אפיס' בצילא דמהימנותא, ביחד עם האושפיוין קדישין. [וחשבתי שק"ו הוא, אם דברים שעושים בבית כל השנה צריכים לעשות בסוכה, דברים שעושים כל השנה בסוכה, בודאי צריכים לעשות

^ו מכתב רבינו לידידו בצירוף לאתרוג תימני מהודר לכבוד החג. ומבאר איך שכל הישיבה נמשל לעץ הדר, וכל בחור לאתרוג. כמובן יש הרבה ללמוד ממכתב זה על שיטתו של רבינו בחינוך וגידול בנים ובחורים בכלל, והשקפתו על דרך ותכלית 'ישיבת אור ישראל' בפרט. הפוך בה והפוך בה.

בסוכה]. חשבתי ודאגתי איך יצא מחשבתי מהכח אל הפועל, ובפרט עכשיו שאני נמצא בריחוק מקום, שנסעתי להסתופף בצילא דמהימנותא בסוכתו של כ"ק מו"ח שליט"א.

אמרו חז"ל יגעתי ומצאתי תאמין (מגילה ו:), וב"ה נפל ברעיוני עצה שתתיר כל הספקות, דהיינו לא רק שאני אבוא לתוך הסוכה שלכם לעשות ברכה לכבוד היום, אלא הנני מביא עמי כל תלמידי הישיבה שיחיו. שלדעתי ישיבתנו הקדושה היא ממש אתרוג, כלומר הישיבה הוא האילן וכל תלמיד ותלמיד הוא אתרוג מהודר עם כל ההידורים וכמו שיתבאר, וממילא אם אשלח לכ"ת אתרוג לכבוד החג, וכ"ת יברך על אתרוג מהודר ומיוחס זה בתוך הסוכה, אז אהיה שם ביחד עם כל הישיבה, 'ווייל דאס איז ממש אונז' ובודאי על מתנה זו לא יקפיד, שהרי כל פעם שאני רוצה לבא ביחד עם בעלי בתים או לבדי לתוך הסוכה, כ"ת מקבל פני בספ"י, וממילא יקבל גם האתרוג בספ"י שהוא הוא אותו דבר וכמו שיתבאר.

א] סמל האתרוג הוא שיש לו טעם וריח, כדאיתא במדרש (ויק"ר פ"ל יב), והרמז הוא במדרש שם, שיש בישראל בני אדם שיש בהם תורה ומעשים טובים.

ב] איתא במדרש 'אילן שאכל ממנו אדם הראשון אתרוג היה' (בר"ר פט"ו ז), וכך ביאר הרמב"ן פר' אמור (עה"פ ויקרא כג, מ ד"ה וטעם המצוה) טעם מצות אתרוג על דרך האמת, פרי עץ הדר הוא הפרי שבו רוב התאוה, ובו חטא אדם הראשון, שנאמר 'ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל, ותקח מפריו ותאכל' (בראשית ג, ו) ע"ש. ועוד עיין במדרש (ב"ר פי"ט ה), ג' דברים נאמרו באותו אילן, טוב למאכל, יפה לעינים, ומוסיף חכמה.

ג] שנינו בהמשנה (סוכה לד:): אתרוג היבש פסול. העומק הוא שהעבודה צריכה להיות בחיות וחשק ושמחה, ולא ביבשות וקרירות. ואח"כ מצאתי

בילקוט (תהילים רמז תתעג, והוא מהירושלמי פ"ג דסוכה) 'לא המתים יהללו י'ה' (תהילים קטו, יז), שנו רבותינו לולב היבש פסול ע"ש, וברוך שכוונתי.

[ד] עוד במשנה שם, ניטל הפיטם פסול. העומק שניטל העטרה שלו, הכתר, התפארת פסול, שהאתרוג צריך לידע שהוא אתרוג, והוא אוצר גדול שיש בו טעם וריח וטוב להשכיל, וכידוע מה שאמר הס"ק מלעכוויטש זי"ע עה"פ 'להודיע לבני האדם גבורותיו' (תהלים קמה, יב), שאדם צריך לידע כוחותיו [של עצמו], וכלשונו הקדוש 'ווען יונגעלייט וואלטען געוואוסט זייערע כוחות וואלטען זיי מויערין צובראכען' עכ"ל.

[ה] ניטל העוקץ פסול (שו"ע או"ח סי' תרמח סעי' ח). העומק שהעוקץ הוא המחבר והמקשר בין הפרי להאילן, וכל חיות וגידול האתרוג מהאילן היה דרך העוקץ, וזהו הטעם שניטל העוקץ פסול, שהאתרוג אפ"י הכי יפה והכי גדול עם כל מעלותיו צריך לידע שלא נולד מעצמו, אלא כוחו והדרו בא מהאילן, וזו עבודת העוקץ, שמזכירו שכל תפארתו נובע ממקורו ושורשו ודו"ק, וכשחסר הך הזכרה פסול. ויש להוסיף עוד 'קנייטש', שאחד מן סימני אתרוג שאינו מורכב הוא שיש לו שיקוע, שהעוקץ משוקע בתוך האתרוג, כלומר שהכרת שורשו נוגע לתוך תוכו ולא רק משפה ולחוץ ודו"ק.

ב"ה תלמידי הישיבה שיחיו יש בהם טעם וריח כפשוטו, וכמדרשו תורה ומעשים טובים, ומלאים דעת וחכמה, אבל אינו תוצאה מלימוד כזה שנובע מצד טבע המרה שחורה כדאיתא בתניא (פרק טו), אלא אדרבה הם מלאים לחלוחית ושמחה בלי יבשות כלל, ואף יש להם פיטם בראשם, כתר מלכות, דהיינו שיודעים ומכירים כוחותיהם, ומבינים האחריות שמוטלת עליהם, ודייקא מכח הכרה זו אינם מתפעלים משום מניעות ועיכובים,

ובעזהי"ת נצחו ואי"ה ינצחו עוד¹, מ"מ יש להם גם עוקץ עם שיקוע, שמכירים שהפרי לא התחיל כאן, אלא כוחותיהם נובעים מהעץ אשר בו גדלו, דהיינו הכוחות שהשקיעו בהם הוריהם ומגידי שיעור שלהם, ובכללות מבינים שיונקים מכרם בית ישראל, ממה שהקב"ה משפיע עליהם ברוב רחמיו וחסדיו.

[ו] איתא בשו"ע (שם סעי' יח) אתרוג העגול ככדור פסול, ובשו"ע הרב (סעי' כח) שהרי אין עליו צורת אתרוג כלל עכ"ל, שעיקר צורת אתרוג הוא שיהא כמגדל דהיינו רחב מלמטה וקצר מלמעלה. העומק אף שעיקר הידור האתרוג הוא למעלה מן החוטם, ומשו"ה חזוית ונקודה שחורה אינו פוסל אא"כ הוא למעלה מן החוטם, כמבואר בשו"ע (סעי' יב), מ"מ כל יופי החוטם איננו אא"כ הוא יושב ומבוסס על אתרוג רחב מלמטה. [ואף אם אין הבסיס נקי כ"כ אין זה חסרון, שאין הבסיס חלק מההידור, אלא כל שאין לו בסיס אין להחוטם שם חוטם].

ב"ה תלמידי הישיבה הם גדלים כמגדל, שיש להם יסודות חזקים של מסכתות שלמות הכי גדולות והכי קשות בש"ס גפ"ת, סוגיות הכי מסובכות בש"ס עם כל הראשונים בעיון רב עם כל העומק, ומקצועות גדולות ויסודיים בשו"ע, וכמבואר לעיל שכשהיסוד הוא יסוד אז יש להחוטם שם חוטם, וב"ה החוטם נקי לגמרי, שיפיותם ניכרת במידותיהם המוזהבות, שהם נקיים בלי נקודות שחורות ובלי חזוית כלל, שעל יסודות

¹ תמכתי יסודותי בזה עפ"י דברי הקדושת לוי (וזאת הברכה ד"ה אשריך) עה"פ 'אשריך ישראל מי כמון עם נושע בה' (דברים לג, כט), פי' דאף שאסור להתגאות אבל גאווה זו שהקב"ה 'מגן עורך' זה מותר להתגאות בו, וזו הכוונה שמינית שבשמינית מותר (סוטה ה.). ע"ש, וממשיך הפסוק 'ואשר חרב גאותך', העומק שגאווה זו הוא החרב שלך לנצח כוחות הרע, 'אתה על במותימו תדרוך' הכונה על קליפות שמכונים בשם במה תדרוך אותם ע"י גאווה זו, ע"כ דבריו הקדושים של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ודו"ק היטב. הרי מפורש דגאווה דקדושה היא היא החרב הנוקמת בכוחות הרע, שמונעים ומעכבים ורוצים להפיל אותנו לבאר שחת של עצבות ומרה שחורה ה' ישמרנו, וגאווה זו היא הנותנת לנו כח, אומץ וחשק לעלות בהסולם העולה בית קל, ומאפשר לנו לנצח ולומר בקול רם דידן נצח, אכיה"ר.

הללו גדל היופי במדות טובות וחסידות צרופה.

[ז] שנינו בהמשנה (סוכה לד:): אתרוג הגזול פסול. העומק שכאו"א יש לו כוחות מיוחדים שנתן לו הקב"ה - לו לבדו, וכשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה כך אין דעותיהם דומות (ברכות נח.), וכאו"א צריך לעבוד עבודתו לפי כוחותיו ותכונותיו שהעניק לו הקב"ה, ואם מסתכל על חברו ועושה כמוהו כמו קוף, זהו בגדר גזול ופסול ואינו כלום, שהרי לא עבד כלל עבודת עצמו. וכמו ששמעתי פעם מאמר בשם הרה"ק הרבי מקאצק זי"ע, אם אני אני ואתה אתה, אז אני אני ואתה אתה, אבל אם אני אתה ואתה אני, אז לא אני אני ולא אתה אתה, ודו"ק היטב. וידוע מזוה"ק שאתרוג דא לבא, ואם גזול עבודת חברו, כלומר שאינו עובד עבודת עצמו, אין הפשט שהלב פסול, אלא עוד יותר, אין לו לב כלל ודו"ק. ובגמ' (שם לו.) יש עוד 'קנייטש', שאתרוג הגדל בדפוס פסול, שהאתרוג צריך ליגדל טבעי, כמו שנתן לו הקב"ה כוחותיו. וזהו העומק שבפרשת אמור, דייקא אחר הציווי של ה-ד' מינים, כתיב 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם וגו' (ויקרא כג, מ), שרק כשעובד עבודת עצמו בכוחות עצמו, בלב של עצמו, 'מיט דער אייגענער זיך', אז שייך שמחה אמיתית, אבל כשהוא 'נאכגעמאכט' לא רק שאין לו חשיבות למעלה, אלא גם פה למטה אין לו טעם וריח, ומביא יבשות ועצבות. צריכין להדגיש שזהו כמדומני אחד מהחידושים הכי גדולים של ישיבתנו הקדושה, שאין נותנים הבחור בתוך דפוס, אלא כאו"א לפי כוחותיו ולפי תכונותיו עובדים עמו שיושלם בשלמות הראוי לו לפי תכונת נפשו, וזה סוד השמחה ששוררת בישיבה, שאין הבחור מרגיש שהישיבה גוזלת ממנו עצמאותו, אלא אדרבא הישיבה רוצה להגדיל ולהפריח כוחות שלו ועצמאותו ודו"ק, והוא שש ושמח שמצא אוצר גדול - עצמו ודו"ק².

² וראיתי בענין זה דבר נפלא מהרה"ק משיניווא (דברי יחזקאל לך ד"ה ויאמר אברם) עה"פ 'ויאמר אברם וגו' מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, ויאמר אברם הן לי לא

ואין מזה שום סתירה להסדר מסודר בלימוד שיש בהישיבה, דהיינו שיעור עיון עם שיעורים עמוקים, סדר מסודר בגפ"ת לגמור ולחזור המסכתא, שמירת הסדרים בהקפדה גמורה, ובחינות בכתב ובע"פ על כל לימוד ולימוד, שאין זה גוזל כלל עצמאות הבחור אלא אדרבה זה מפריח פנימיות כוחותיו, ומוציא תפארתו מכוח אל הפועל, אך תפארתו הוא לפי תכונת נפשו ודו"ק. וכמו למשל אתרוג צריך חרישה קודם זריעה, וחרישה לאחר זריעה (עי' שבת עג:), והאתרוג עומד חדשים שלמים בקור בימות הגשמים עם גשם עליו, ובימות החמה הוא עומד חצי שנה תחת אור השמש והחמה

נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אותי, והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך' (בראשית טו, ב-ד). וצ"ב הא דמשק נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, כמו שהביא רש"י (ד"ה דמשק) מחז"ל, וא"כ הוא סותר את טענתו, שמצד אחד הוא מתלונן שאין לו יורש ועבדו אליעזר יירש אותו, ותוך כדי דיבור הוא מפליג בשבחו של אליעזר שהוא דולה ומשקה, ולכאורה אין זה מקומו כאן. וגם צ"ב ניסוח הברכה שהבטיחו הקב"ה 'אשר יצא ממעיך הוא יירשך' לכאורה הול"ל זרעך הוא יירשך. ותירץ וז"ל עפ"י דמקובל בידינו שהעושה תנועות והתנהגות שראה מרבו בשעת עשיית מצוה או דבר קדושה והוא עושה בלא שכל ובלא כוונה, הרי זה פחיתות וגרוע מאד, וז"ש 'ויאמר אברם וגו' מה תתן לי ואנכי הולך עירי בלא זרע ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר' רצ"ל יש לי תלמיד כזה שאין מוסיף והולך להבין בדעתו ולחדש מעצמו לעשות בכונה עבודת ה', רק עושה תנועות והתנהגות שראה ממני אע"פ שאינו במדרגה הזאת, וזה כונת רש"י דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים רצ"ל כמו שראה מרבו עושה כן יעשה בלא דעת וכונה וכן מלמדה לאחרים לעשות כן, ויאמר אברם, התנצל בכפלים, חדא הן לא נתת זרע, ועוד והנה בן ביתי יורש אותי, שאינו נקרא תלמיד שלי יורש אותי רק בן ביתי יורש אותי. 'הנה דבר ה' אליו וכו' ועוד אשר יצא ממעיך רצ"ל שייצא לנגד בחינתך, שיהיה בבחי' חדשה, כידוע ששורש נשמתו של אברהם הוא בחי' חסד ושורש נשמתו של יצחק הוא בחי' גבורה, ועבודתו תהיה בחי' כמו שורש נשמתו 'הוא יירשך' עכל"ק. עומק כונתו שירושה הוא פנימיות, דהיינו פנימיות הבן המשך מפנימיות האב כידוע שעצם האב מתגלה בבן, משו"ה מי שדולה ומשקה מתורת רבו אין זה ירושה כלל שהוא דבוק בחיצוניות של רבו, ובפרט שמוסר תורת רבו בדייקנות, בודאי אין לו שייכות לפנימיות, ששייכותו לרבו והתיחסותו אליו הוא כולו חיצוני שמוסר ענינים ששמע מרבו. ודייקא זה שתורתו נובע מפנימיותו ואינו מתחשב אם זה מתאים לתורת אביו, הוא הוא היורש האמיתי, מאחר שירש הפנימיות - אור הקדושה, אור תורה, אור העבודה, שוב אינו נוגע לו אם בחיצוניות הולך בדרך זה או זה ודו"ק. ועוד עיין בדברי יחזקאל פ' תולדות (ד"ה ויאמר אבימלך) שזה היה ענין החילוקי דעות בין אבימלך ליצחק, שרגילים היו בעבודתו של אברהם שהיה במדת החסד ולא ניחא להו במדת הגבורה של יצחק, וא"ל אבימלך 'לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד' (בראשית כו, טז) כוונתו שהפחד והיראה וה'פרעשור' הוא יותר מדאי, ואין זה דרך אבותינו הקדושים, שאני הכרתי אביך הקדוש והתנהג באופן אחר לגמרי, אך יצחק לא שת לבו לזה אלא חפר הבארות שסתמום פלשתים כמו שחפר אביו כלומר שאביו חפר עפ"י דרכו ושורש נשמתו ולא עשה כמו אביו, ה"נ יצחק חפר עפ"י שורש נשמתו ולא כשורש אביו, אך מסיים הכתוב 'ויקרא להם שמות אשר קרא להם אביו' (שם, יח) שהכל עולה בקנה אחד, אף שזה הולך עפ"י דרכו וזה עפ"י דרכו המטרה והתכלית אחת, וכידוע מאמר הצדיקים 'אז מען גייט אויף א גלייכע וועג טרעפט מען זיך' ודר"ק.

מכה עליו בלי רחמנות, וכמדומני שזה לא נעים כלל להאתרוג שמאוד חם לו³, אבל אף אחד לא יאמר שזה גוזל עצמאותו, ישותו ואנכיותו, אדרבה כל זה צריכים בהכרח שיהא אתרוג, ובלא כל זה לא רק שאינו אתרוג מהודר אלא לא יגדל כלל, וכמובן שכל מה שיתוסף הנך ענינים יוגדל יפיפותו של האתרוג, עד שיהא פרי עץ הדר בדפוסו היפה המיוחד לו שהעניק לו הקב"ה, ואפי' כשזומר או מקרסם האילן הוא נמי לתועלתו, שהרי זומר חייב נמי משום נוטע (שם) ודו"ק. וה"נ תלמיד הישיבה, שמירת הסדרים, לימוד בסדר המסודר של הישיבה כל הסדרים והבחירות, כל אלו ענינים הוי חרישה, גשמים, חמה, וקצירה, [כלומר כשנעים לו הלימוד הוא כמו גשמים קרים ביום חם, ואם באותה שעה אין הלימוד לפי רוחו אז הוי כמו החמה ביום חם], וכל זה הוא המאפשר שיגדל ויהא פרי, וכל המרבה הרי זה משובח, שכל מה שיוסיף יתוסף ההדר שבו, אך אין הכוונה שיתוסף לו ההדר מבחוץ, אלא ההדר שבו, תכונתו וכוחותיו שהעניק לו הקב"ה לו לבדו, יוצאים מהכח אל הפועל. ואפילו אם לעתים רחוקות צריכין קצת ניכוש סביב לאילן, או לעת הצורך להיות מדל אשכולות מהגפן, ואפי' זימור וקרסום בגוף האילן כשאינ ברירה אחרת, זה נמי אינו גוזל עצמאותו, שהרי זומר כשאינו צריך לעצים חייב רק משום נוטע ולא משום קוצר (שם), כלומר כשאינ לו שום תכלית בדבר הנקצר, שאינו רוצה לקוצרו וליטלו מן האילן, וכל מחשבתו אינה אלא לצורך הצלחת האילן אז כל מעשה הזימור הוי מעשה של פיטום ומשביח האילן ודו"ק⁴.

³ עי' מס' ב"ק דף נו. לגבי בהמה שהניחה בחמה וז"ל הגמ' כיון דשבקתה בחמה כל טצדקא דאית לה למעבד עברה ונפקא ע"כ, והדברים ק"ו אם בהמה שאין לה דעת אינה סובלת החמה אתרוג שטוב להשכיל כנ"ל במדרש לא כ"ש.

⁴ ובאמת ממצות ד' מינים שמבואר במדרש הנ"ל (ויק"ר פ"ל יב) שרומז על ד' כתות של כלל ישראל, מוכרח יסוד דידן, שרצון ה' הוא שכל אחד יושלם בתכונתו ולא בתכונת חברו דאל"כ למה אין לוקחים ד' אתרוגים, כלומר שניקח ד' אתרוגים כנגד הד' כתות וכל אחד ישתדל להיות אתרוג, אע"כ הביאור הוא שראה הקב"ה שיש ד' כתות ונתן להם ד' מצוות הללו שכל אחד יראה ויאמר לעצמו [למשל זה שיש לו טעם בלי ריח, דהיינו זה שיש בו תורה ואין בו מעשים] הקב"ה אוהב אותי

אך להגיע אל עצמו צריך עמל ויגיעה. והביאור בפשטות שתוך תוכו של אדם, פנימיותו, טמון ומכוסה תחת הר של חיצוניות, וע"י עמלות חודר ונוקב עד פנימיותו, ואין זה רק באותם שחיהם אינם חיים, שגם בהם מועיל יסורים להגיע לפנימיותם, וכמו שמביא התניא (פרק כט) מזוה"ק דאמר רב במתיבתא דגן עדן אעא דלא סלקא ביה נהורא מבטשין ליה, גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמטא מבטשין ליה (זהר ח"ג קסח). ע"ש, וכן

ורוצה שאני אשלים עצמי בשלמות שאפשר לי להשיג עם הכוחות שיש לי, שהרי הקב"ה צוה שניקח לולב הדר למצוה, הרי למי שיש לו טעם ולא ריח יש לו חשיבות גדול למעלה, וממילא גם אני אעבוד בתכונתי לשלמותי עד שאהא נאה והדר עד למעלה בלי עקמומיות כלל, בלי שום יבשות או קטימות ראש, וכשיש בו כל ההידורים או הגיע לשלמותו, שהוא הלולב הכי נאה. ואם יאמר הלולב אבל אינני בשמחה, שאין לי ריח וגם אין פיטם או שיקוע וגם אין בי המעלה שטוב להשכיל, ייעינן בבירור שהוא עצת היצר להפילו לעצבות ומרה שחורה רח"ל. וה"נ מי שיש בו תורה בלי מעשים צריך לעבוד שהתורה שלו תהיה בשלמות גמור עד להפליא, עד שתהא תורתו אומנתו באופן מהודר, [ואין הכוונה שחסר לו המעשים שמחויב מצד השו"ע, אלא הפשט שאינו מיוחד במעשים, ופשוט] וכן ההדס אין לו להיות לולב אלא היא הדס הכי כשר ומהודר, משולש כולו בשיעור חזו"א ויהא עליו כל העלים שלו בלי יבשות כלל או חשש גזילה והעלים יכסו כל העץ, אז הוא הדס מהודר ולא אתרוג מהודר. וה"נ מי שיש בו מעשים בלי תורה צריך שיושלם בשלמותו שיהיה מסוג זה בשלמות גמור שהמעשים שלו יהיו על צד היותר טוב מיוחדים במינם [ואין זה פוטרו מחיובו לקבוע עיתים לתורה בכל יום, כמובן] וכן הערבה שיהא לו כל כל דיניו בהידור, כל העלים בלי 'ועגעלאך', עם עץ אדום, לבלוב, בלי קטימות ראש ובלי יבשות, ואם הוא מחובר ומקושר עם שאר המינים או גם הוא יעלה. וכן אותם שאין להם טעם וריח אם אינם גזולים או יבשים ולא נקטם עדיין ראשם, אם הם מחוברים להצדיק ולשאר ישראל הכשרים, או גם הם מהודרים בסוגם והגיעו לשלמותם לפי סוגיהם ודו"ק.

איה"נ בישיבה עובדים שכל אחד הוא אתרוג, וזו הכוונה שאלף נכנסים לתלמוד דהיינו כל אחד בחלומו שיהא אתרוג עם כל שלמותו אז יוצא אחד להוראה, ומשו"ה כשבחור לומד בישיבה אין לו לחלום אלא חלום אחד, שיזכה לכתר תורה ויהא לו טעם וריח ויגדל לאתרוג מהודר עם כל מעלותיו, וכמש"כ הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ג ה"ו) וז"ל מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה לא יסח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת וכו' ע"ש. אבל מ"מ באתרוג גופא נמי יש כמה סוגים, שהרי יש אתרוגים מיאנעווע, מאראקא, קארפי, קאלעפארניא, ובאתרוגי א"י נמי יש כמה סוגים, תימני, בד"צ, כפר חב"ד, כמה סוגים באתרוגי חזו"א, קאוועלעוויטש, לעפקאוויטש, שטאקמאן, שווארצמאן ועוד ועוד, וכל אחד יש לו מעלותיו והידוריו, לזה יש פיטם ולזה שיקוע, לזה בליטות נאות ולזה אבנט וכו' וכו', וצריך כל אחד לעבוד שמשוג שלו יהיה הוא המובחר בכל הידוריו. אבל אתרוג תימני שרואה אתרוג מרוקאי ומקנא בהפיטם שלו ואומר מתי יהיה לי פיטם כמוהו, הוא הפילת שוא, שלעולם לא יהיה לו פיטם, אבל אם רואה עוד אתרוג תימני ומתפעל מגידולו ומנקיטו ושיקועו, ואומר לעצמו גם אני רוצה להיות כן, על זה נאמר קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא). כן הוא בבחורי הישיבה שעובדים שכל אחד יושלם בשלמותו לפי תכונת נפשו ולא בהפיטם או הבליטות של חבירו אם אינם מתאימים לתכונת נפשו ודו"ק.

איתא ברמב"ם (הל' גירושין פ"ב ה"כ) ע"ש, אלא אף באדם שתורתו אומנותו צריך לעמול להגיע אל עצמו, וזהו עומק הכוונה של רשב"י, שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, אלו הן תורה ארץ ישראל ועולם הבא (ברכות ה.), שהקב"ה רצה שהג' מתנות יהיו נקלטין בתוכנו ויהיו קנין בנפשותינו, ולא רק משפה ולחוך, ומשו"ה צריכין קנין לקנותן [ודייקא רשב"י אמר מאמר זה שהוא קנה סתרי תורה ע"י יסורין בהיותו במערה, כמו שאומרים בהזמר בר יוחאי בל"ג בעומר, 'בר יוחאי מושב טוב ישבת, יום נסת יום אשר ברכת, במערת צורים שעמדת, 'שם' קניית הדרך והדרך']. וזהו דאיתא שאם מקבל יסורין באהבה תלמודו מתקיים בידו (ברכות שם), עומק הכוונה כיון שנקלט בו ואינו דבר זר שהרי הגיע אור התורה לפנימיותו ושם הוא אחד עם התורה, ממילא אינו שוכחו ודו"ק. [וזה עומק הכוונה בדברי הגמ' שבנו של ר' אלעזר בר"ש לא זכה להיקבר בהמערה במירון, יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה לו צער מערה וזה לא היה בצער מערה (ב"מ פה.) ודו"ק], ואין הכוונה ליסורין ממש ח"ו הס מלהזכיר, אלא הכוונה נידוד שינה ללמוד, או קצת 'פרעשור' מבחינות, וקצת טרדת המוח להבין, וקצת עקשנות לחזור וכדומה, שאין בהם ביטול תורה ותפלה, דלכו"ע הוי בגדר יסורין של אהבה (ברכות שם)⁵.

⁵ מענין לענין באותו ענין אכתוב נקודה אחת מר"ה. דהנה הסדר בהפסוקים במלכיות וזכרונות שופרות הוא תורה כתובים ונביאים, וכבר הקשו בתוס' (ר"ה לב. ד"ה מתחיל) דהסדר בכל מקום הוא תורה נביאים כתובים ולמה שינו כאן הסדר. וביאר הגה"ק רצה"כ זי"ע (פר"צ ר"ה מאמר כח) שבשופרות פסוקי התורה הם מהשופר של מתן תורה, ופסוקי נביאים הם משופרו של משיח לעתיד לבא, ופסוקי כתובים הם אודות התקיעות שאנו תוקעים, משו"ה הפסוקים הם כסדרם, מתן תורה, היום ואח"כ לעתיד. וביאר עוד (שם מאמר ו) שזו הכוונה בתקיעה תרועה תקיעה, תקיעה היינו מה שתקע הקב"ה במתן תורה, תרועה מה שאנו תוקעים היום, תקיעה בתרייתא מה שיתקע הקב"ה לעתיד ע"כ דברי הרב. לכאורה יש להעמיס בכוונתו שכשהקב"ה תוקע ליכא הפסק אלא הוא קול חזק בלי מניעות וכמוש"כ 'קול גדול ולא יסף' (דברים ה, יט) ומתרגמינן ולא פסק, וכן יהיה לעתיד לבא 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול' (ישעיה כח, יג) הכוונה בגדול שלא יהא להקול ולהתעוררות שום הפסק וישאר אפי' ל'האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים', ותקיעות

וזהו עומק הכוונה בדברי הגמ' דאתרוג גדל על כל מים (קידושין ג.). ע"ש ברש"י (ד"ה מפני), שלא די לו להאתרוג ברוב מים שיורד מן השמים, אלא צריכין להשקותו במים שאובים. הכוונה כדי שיגדל האתרוג כמגדל עם כל הפירושים הבסיס-והחוטם, ובפרט שהמגדל יהיה שלו, נקנה ונקלט בנפשו, אינו יכול להסתפק במרובה-ברוב מים דהיינו הכוחות שנתנו לו מן השמים, אלא צריך לעמול בעצמו ולהביא עוד ועוד כוחות ומים, ועי"כ יחדור אור התורה לפנימיותו, ויהיה אי"ה פרי עץ הדר שיכול לצאת בו אפי' ביום ראשון דהוי שלכם ממש. וזהו עומק השמחה בסוכות כיון שגדל האתרוג על כל מים, הגיע ממש לעצמו, ואין לך שמחה גדולה מזו, ודו"ק.

ח] איתא בגמ' (סוכה לה.) פרי עץ הדר שטעם עצו ופריו שוין, הוי אומר זהו אתרוג. עומק הכוונה בזה, דהרי הרבה פעמים אין טעם העץ - המשפיע, שוה עם טעם הפרי - התלמיד, אדרבה הוא עוד מתנגד לטעמו, שהפרי הוא מלא לחלוחית וטעם, והעץ המשפיע יבש כעץ, וממילא לפעמים מסתעף שטעם הפרי אינו כצפיחית בדבש, אלא הוא נותן טעם לפגם רח"ל וד"ל [ואין כאן המקום להאריך בדברים המצערם]. פה בישיבתנו הקדושה הוא ממש אתרוג, שטעם העץ - המשפיעים, המגי"ש, והפרי - התלמידים שיחיו, טעמם שוה עם כל הגעשמאק, ועם כל הלחלוחית וחיות, ואולי לפעמים עוד יותר, וממילא טעם הפרי הוא כטעם העץ, ששניהם נותנים טעם לשבח, שאין התקשרותו עם העץ רק באופן זכרון מהעוקץ, אלא הוא

הללו הוי כעין תקיעה, שאין להם הפסק. אך התקיעות שאנו תוקעים, דהיינו עבודתנו מלאה הפסקות, שתוקע מעט ונכשל ופוסק ואח"כ עוד קול קטן ועוד מניעה ופוסק ועוד קול קטן ועוד אונס והפסק שמשתיק הקול ועוד קול וכו' וכו' זהו עבודתנו כל ימי חיינו כעין תרועה ודו"ק. אך הדבר מעניין שהתורה קורא לר"ה 'יום תרועה' (במדבר כט, א) ולא יום תקיעה, ולכאורה תקיעה הוא יותר נאה שהוא קול חזק בלי הפסק, אלא התי' הוא שהקב"ה רוצה תקיעתנו ועבודתנו ולא סתם עבודה אלא עבודה עם הפסקים ואח"כ עוד התחלה עם כל ה'הארואניא', שע"כ חודר העבודה לפנימיותנו ודו"ק היטב. וזהו עומק כוונת התענית ביוה"כ, לא להגיע להקב"ה, שהרי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ואפי' בתוך האכילה, אלא הכוונה להגיע לעצמנו ודו"ק.

עדיין מחובר בהשורש ויונק ממנו ולומד ממנו כל דרכי החיים לרבות הטעם והגעשמאק ודו"ק.

הנה ידוע שאילן של אתרוג הוא חלש מאוד בטבעו, ומשו"ה יש חשש הרכבה, שמרכיבין אותו עם אילנות אחרים לחזק האילן, אבל תקנתם הוא קלקלתם, שאיה"נ העץ האילן נתחזק אבל אינו אתרוג, וכלשון שו"ע הרב (סעי' לא) שאינו אתרוג כלל אלא הוא ברי' בפני עצמו עכ"ל, ומשו"ה פסול. וה"נ לענייננו כשיש להעץ-המשפיע טעם הפרי יש חשש שיוחלש כוחו של המשפיע, ולא יתבטל אליו הפרי-התלמיד כראוי, וישנם כאלו שבכגון דא מרכיבים אותו באילנות אחרים, שמוסיפים בהצבת כמה עצים - משפיעים שאין להם טעם כלל, אלא הם יבשים לגמרי, ואז נתחזק העץ, אבל לצערנו הפרי שגדל אז אינו אתרוג. ב"ה ב'אור ישראל' הכל יעידון ויגידון שאין כאן שום חשש הרכבה כלל, אלא כל הנכנס להישיבה הן העץ והן הפרי טעמם שוה לטובה, ודו"ק.

ט] לאחר כל הנ"ל שבחור הלומד ב'אור ישראל' הוא כאתרוג הגדל באילן, מובן היטב למה אינו בורח לישיבות אחרות, ובפרט ישנם כאלו שכבר נתקבלו בישיבות חשובות בארצנו הקדושה, ויש להם רשות ועידוד מהוריהם לילך, אבל הבחורים רוצים לישראל פה והוא פלאי. אך לפי הנ"ל מובן היטב שהרי האתרוג דר באילן משנה לשנה כדאיתא בגמ' (סוכה לה.). ואין זה סתם מליצה, אלא העומק הוא שבדרך כלל הפרי מתנגד עם עצו ונופל ממנו, ואף שידוע שעי"ז יופסק חיותו מ"מ אי אפשר לו לדור עם עץ יבש ביחד, אבל אתרוג שטעמו שוה עם עצו אינו בורח ממנו, אדרבה מאוד נעים לו להאתרוג מושבו בהאילן, ונשאר משנה לשנה. וה"נ הנמשל התלמיד והישיבה כיון שמבין הפרי-התלמיד, שטעמו כטעם העץ-הישיבה והמגי"ש, אינו בורח ממנו ודר שמה בנעימות משנה לשנה, ודו"ק היטב כי נכון הוא.

כל זה הוא בכל אתרוג אבל אני שלחתי לכ"ת אתרוג תימני, כוונתי בזה היה שידעתי שכ"ת השתדל שנכדו יתקבל לישיבת גייטסהעד, ושמעתי מאחורי הפרגוד שר' ... השתדל והצליח, [אך מה נעשה ונכדו הפרי עץ הדר האתרוג הבה"ח ... נ"י רוצה לדור בהאילן עוד שנה, שמאוד נעים לו פה שטעמם שוה], ראיתי בזה שכ"ת נוטה לדרך הליטאים, שראשי ישיבות הללו הם תלמידים מבית בריסק, וידוע ומפורסם שהגאון אבד"ק בריסק שיבח מאוד אתרוג תימני, ואמר שהוא האתרוג הכי מיוחס, ויש בו כל הסימני אתרוג שמוזכר בשו"ע, וע"ע בארחות רבינו ח"ב שמרן הסטייפלער העיד שמרן החזו"א אמר שאתרוג התימני הוא האתרוג הכי טוב, ובזה אני רוצה להודיע לכם שאתרוג זה קניתי מידידי ר' בנימין בן-שלמה מבני ברק, שאביו ודודו הביאו השתילים בעצמם מתימן לפני שמונים שנה ויש להם פרדס גדול בנהריה והוא ממש מיוחס גדול, חשבתי שזהו מה שחסר לכ"ת, שהלא ידוע מה דאמרו חז"ל בגמ' מילתא אלבישייהו יקירא (שבת י:). ועוד נפל ברעיוני שאתרוג זה שנתתי לכם הוא ממש דומה להישיבה, קודם כל הוא אחד במינו וגם ישיבתינו יש לו ב"ה יחוס טוב, שאאמו"ר שליט"א העמיד תלמידים במשך מ' שנה, ויש לנו עוד יחוס דהיינו לא רק יחוס מהעבר, אלא גם העתיד מעיד בנו, שהתלמידים שיחיו כל רואיהם יכירום שהם זרע ברך ה', וידוע שבנים עדיפי מסימנים, והאתרוג הוא ממש כמגדל מבוסס מלמטה, וגם יש בו שקיעות ובלטות, שאף זה מסימני האתרוג (עי' שו"ע הרב סעי' לא), שבאמת אם רואים רק בליטה אחת הוא חסרון, אבל כשרואים כל האתרוג ביחד השקיעות והבלטות, ועוד שיקוע ועוד בליטה, אז ביחד כל שקיעה וכל בליטה מוסיף הידור, וה"נ בהישיבה בטח שיש שקיעות ובלטות, אבל כשרואים כל המראה 'דער גאנצער בילד' מבינים שאין הם חסרונות כלל, אלא אדרבה זהו ההידור שכולו ביחד נכלל בשלמותו עם טעמו וריחו, ואף כשאחד מסתכל רואה שיש כמה נקודות ושינוי מראה, אבל איננו נקודות שחורות ח"ו, וגם איננו למעלה מן

החוטם, אלא הוא בהבסיס שאינו כ"כ חסרון, ובאמת כשמסתכל היטב רואה שאינו כתם כלל, אלא הוא רק 'בלאט-פלעק' שקיבל מכה קטנה מהעץ המשפיע, ואינו חסרון.

כתבתי כל זה לכ"ת שהוא ב"ה מבין על האתרוג, שהרי אתרוג דא לבא, ואני יודע עד כמה נוגע ללבו של כ"ת ישיבתנו הקדושה, ובפרט שכ"ת קנה האתרוג בקנין גמור בנפשו, שהאתרוג גדל על כל מים הכוונה היסורין שכ"ת מקבל עבור הישיבה, דהיינו לפעמים ישנם כאלו שמבזים אותו, וזהו בודאי בגדר יסורים של אהבה שהרי כל זה הוא אך ורק עבור התמסרותו במסי"נ להגדיל תורה ולהאדירה, ואינו מחויב כלל, והוי בגדר כל מים שמוסיף יותר, וכשמביא היסורין על עצמו מרצונו הטוב הוא מדרגה נעלה ביסורין של אהבה, כדאיתא בגמ' (ב"מ שם) אודות ראב"ש ע"ש, וכיון שקנה כ"ת האתרוג ע"י דמים תרתי משמע, יה"ר שנזכה כולנו על ידו ובזכותו ל'לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי' (תהלים נא, יב), ונזכה שנהיה אנו נכללים בהפסק של המדרש וז"ל במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינון נצוחיאי ע"כ (ויק"ר פ"ל ב), ופי' בידן היינו שקנו האתרוג והלולב ודו"ק, ונזכה לשמחת יו"ט אמיתית, ונזכה לישוב כל השנה כולה בצלא דמהימנותא, פי' שהדירת ארעי שיש לנו תשתנה בקרוב לדירת קבע, באופן רחב ונאה שמרחיב דעתו של אדם לתורתו ולעבודתו אכיה"ר.

בברכת פתקא טבא

מאת ידידכם

אליעזר געלדצעהלער